

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Tom Rachman

Creșterea
și decăderea
marilor
puteri

Traducere și note de
VALI FLORESCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ștefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

TOM RACHMAN
THE RISE AND FALL OF GREAT POWERS
Copyright © 2014 by Tom Rachman Limited
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2017, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RACHMAN, TOM

Creșterea și decăderea marilor puteri / Tom Rachman; trad. din engleză

și note de Vali Florescu. – București: Humanitas Fiction, 2017

ISBN 978-606-779-192-1

I. Florescu, Vali (trad.; note)

821.111

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382 / 0723 684 194

Surorii mele, Emily

Creionul lui șovăi deasupra registrului de vânzări, aproape atingând pagina când afirmațiile sale deveneau mai vehemente, iar vârful creionului atingează razant hârtia, apoi se ridică asemenea unui avion acrobatic, doar pentru a plonja în momentele de elocință maximă, producând o constelație de puncte tot mai grosolane în jurul unicei intrări din dimineața aceea – vânzarea unui exemplar uzat din *Melcii de uscat ai Angliei*, de A.G. Brunt-Coppell (preț: 3,50 lire sterline).

— Să luăm Revoluția, de pildă, strigă dinspre partea din față a librăriei. Francezii o văd cu totul altfel față de cum o vedem noi. Lor nu li spune la școală că totul era haos și domnia terorii. Pentru ei, era un lucru bun. Și nu poți să-i condamni. Căderea Bastiliei? Declarația Drepturilor Omului?

Punctul lui de vedere era că, atunci când te gândești la francezi și la spiritul lor răzvrătit – ei bine, nu era clar *ce anume* voise Fogg să spună. Era genul care își formează opiniile în timp ce le rostește, sau poate chiar după aceea, lucru care îl obliga să peroreze la nesfârșit până își dădea seama ce anume crede. Asta îi transforma cuvintele într-un proces de explorare; alții nu îi împărtășeau neapărat viziunea.

Glasul său răsună printre etajerele cu cărți, ajungând și în capătul celor trei trepte din fundul prăvăliei, unde patroana lui, Tooly Zylberberg – în sacou de tweed, jeansi plini de noroi și cizme de cauciuc – încerca să citească.

— Hmm, răspuse ea, cu o biografie uzată a lui Anne Boleyn în poală.

I-ar fi putut cere lui Fogg să facă liniște, iar el s-ar fi conformat. Însă el găsea o mare satisfacție în a se pronunța asupra unor

subiecte grandioase, ca un intelectual adevărat, ceea ce categoric nu era. Asta i-l făcea drag, mai ales că acest discurs cu pretenții nu făcea decât să-i mascheze considerabila îndoială de sine – imediat ce îl provoca, el se și replia. Bietul Fogg. Simpatia ei pentru el îl făcea agreabil ca partener de pălăvrăgeală, dar lectura era imposibilă.

— Fiindcă, la urma urmei, individul care a inventat ghilotina a fost medic, continuă el, punând cărțile înapoi pe rafturi, răsfoindu-le paginile pentru a le face să emane mireasma de hârtie veche, pe care o inhala înainte de a împinge fiecare volum înapoi în locșorul său.

Coborî cele trei trepte ce scârțâiau, trecând pe sub tăblița pe care scria ISTORIE – NATURĂ – POEZIE – ARMATĂ – BALET către un birou aflat ceva mai jos, cunoscut drept *odăiță*. Pe vremuri, librăria fusese o cârciumă, iar odăița era locul în care băutorii udați de ploaie își atârnau șosetele pe șemineu, acum acoperit cu cărămizi dar încă flancat de clești și foale și împodobit cu stegulețe galeze verde-cu-roșu și câni Toby¹ pe cârlige. Pe o masă de stejar se aflau albume fotografice ale regiunii, în timp ce pereții erau acoperiți de rafturi cu poezie și o serie Shakespeare cartonată, cu cotoare atât de roase, că era necesar un efort considerabil să distingă *Regele Lear* de *Macbeth*. Oricare dintre aceste personaje venerabile, adormite pe rafturile supraîncărcate, ar fi putut în orice clipă să se pogoare în trombă în balansoarul pe care Tooly stătea pe o pătură tartan, ce prindea foarte bine iarna, când radiatoarele tremurau sub povara care le aștepta și se stingeau.

Își dădu pe spate părul negru și scurt, cu vârful răsucindu-i-se în jurul lobilor fără găuri, cu vârful cenușiu al unui creion ițindu-i-se din spatele urechii. Cartea de buzunar pe care o ținea în față avea menirea de a-l descuraja s-o întrerupă, dar, ascunși de copertele acesteia, obrații ei se umflau de răs la vederea lui Fogg care bântuia pe-alături și la chinul lui vizibil de a păstra tăcerea. Se plimba în jurul mesei, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, jucându-se cu mărunțișul. (Monedele cădeau mereu prin găurile

---

1. Cană de bere din ceramică având forma unui personaj popular, istoric sau ficțional, om sau animal, datând din anii 1760. Primele câni Toby aveau forma unui bărbat îndesat care stă jos, îmbrăcat în hainele epocii, cu tricorn pe cap și pipă în gură, ținând o cană de bere.

din acele buzunare, coborând pe picior și ajungându-i în pantof. Spre finalul zilei, și-l dădea jos – șoseta îi ieșea pe jumătate – și-și golea în palmă o mică avere.)

— Era de datoria lor să acționeze decisiv în Afganistan, zise. Era de datoria lor.

Ea lăsa cartea jos și se uită la el, ceea ce-l făcu pe Fogg să-și fe-rească privirea. La douăzeci și opt de ani, era doar cu puțin mai mic decât ea, dar tot atâția ani îi puteau foarte bine despărți. În schimburile lor de replici rămânea extrem de tânăr, plin de deferență, însă furat curând de propriul său discurs fantezist. Când se credea infailibil, se juca mecanic cu o lupă montată în alamă, și-o lipea de orbită asemenea unui monoclu, acțiune ce producea un ochi albastru monstruos până când își pierdea curajul, lăsa lupa jos, iar ochiul redevenea iar mic și clipea des. Orice oră din zi ar fi fost, el arăta ca un om abia trezit de o alarmă de incendiu, cu părul de la ceafă turtit de pernă, nasturi lipsă la mijlocul cămășii și alții închiși la gaura greșită, astfel încât clienții făceau mare efort să nu se uite la bucata de piept gol ce se zărea. Pantalonii cargo îi erau ruși la buzunarele de la șold, în care își proptea degetele mari în timp ce declama; șireturile albe de la pantofii de piele deveniseră cenușii; cămașa cu dungulițe, nebăgată în pantaloni, era deșirată la manșete; și avea claviculele și coastele pronunțate ale unui om care hăpăie un sendviș cu bacon la prânz, după care uită să mai mănânce până la ora trei dimineața. Cu toate astea, ținuta lui neglijentă nu era în întregime dezordonată, ci un semn clar în Caergenog că era o persoană aparte în satul în care se născuse – un tip urban sofisticat, indiferent de modul în care locul în care se afla, ori întreaga sa viață, militau împotriva unui asemenea rol.

— Era de datoria lor? întrebă Tooly zâmbind.

— Ceea ce trebuie ei să înțeleagă, continuă el, e faptul că noi nu știm nici măcar cine ni se opune. Dușmanul prietenului meu nu este și...

Se aplecă să vadă mai bine coperta volumului ei broșat.

— Avea treisprezece degete.

— Poftim?

— Anne Boleyn. Nevasta lui Henric al VIII-lea. Avea treisprezece degete.

— Încă n-am ajuns acolo. Deocamdată are doar zece.

Tooly se ridică, balansoarul gol începu să se legene, și ea se îndreptă spre partea din față a prăvăliei.

Era primăvară târzie, dar norii de deasupra Țării Galilor nu prea țineau cont de anotimpuri. Ploaia răpăise toată dimineața, împiedicând-o să-și facă plimbarea zilnică pe dealuri, deși cu toate astea fusese cu mașina până la mânăstire fără să coboare la sosire, savurând răpăitul pe capotă. Oare încă mai burnița?

— Am băgat înăuntru Butoiul Cinstei, nu-i așa?

Acesta era un butoi cu cărți pe care trecătorii le puteau lua (contribuție sugerată – o liră pentru o carte). Problema nu era onestitatea – în mod încurajator, majoritatea oamenilor chiar băgau câte o monedă în cutia încuiată –, ci aversele, care distribuiau volumele. Așa că fuseseră nevoiți să păzească cerul pe rând, să cerceteze atent norii și să scoată sau să bage înăuntru butoiul, după caz.

— Nici nu l-am scos.

— Nu? Uite că e bine să mai fii și uituc.

Ea rămase în picioare lângă tejghea, privind pe fereastra vitrinei. De pe copertină se prelingeau picături de ploaie maronii. Îi amin-tiră de ceva.

— Cafea, zise.

— Vrei?

Fogg căuta întruna pretexte să se ducă după cappuccino la cafeneaua Monna Lisa, o parte din încercarea lui de a face curte barmaniței estoniene de acolo. Însă, dat fiind că Tooly prefera să-și facă ceaiul singură, Fogg era obligat să consume el însuși pahar după pahar. Într-adevăr, Tooly avusese revelația fixației pe care o făcuse el pentru barmaniță după frecvența cu care se ducea la baie, făcând-o să remarce că această patimă a lui pentru cappuccino îi afecta organul corect, însă într-o manieră greșită.

— Vin într-un minut, zise el, vrând să spună treizeci, și deschise ușa cu umărul, făcând clopoțelul să sune în urma lui în timp ce el înainta anevoie pe Roberts Road.

Îeși și ea din prăvălie, rămânând în fața ușii și contemplând parcare bisericii de peste stradă și vechiul ei Fiat 500, singur printre locurile goale. Se întinse zgometos, desfăcându-și brațele

ca o pisică abia trezită, și scoase un mic icnet. Două păsări zburară de pe acoperișul bisericii, cu ghearele scoase, bătându-se pe un cuib. Ce specie erau oare? Însă păsările se rotiră și dispărură.

Caergenog – aflat imediat lângă granița galeză cu Anglia – era populat de câteva sute de suflete, un sat demarcat de secole de două cârciumi, una în capătul din vârful șoselei Roberts Road, iar cealaltă la poalele ei. Zona de la înălțime ținea de Butcher's Hook, numită așa în cinstea pieței săptămânale de animale de peste drum, în vreme ce cea de jos, de vizavi de biserică și împrejurimile ei, era ocupată de World's End, o trimitere la amplasarea cârciumii la marginea satului. World's End fusese întotdeauna opțiunea mai puțin populară (cine voia să chefuiască având în față priveliștea crucilor de fier din cimitirul bisericii?), iar cârciuma s-a închis de tot la sfârșitul anilor 1970. Clădirea a rămas pustie ani de zile, cu ferestrele acoperite cu scânduri și vandalizată, până când un cuplu căsătorit – profesori la pensie de la Universitatea din Bristol – cumpărase proprietatea și o convertise într-un anticariat.

Planul lor de afaceri fusese să se bazeze pe aflulul de persoane ce veneau în fiecare an la festivalul literar din apropiere, din Hay-on-Wye, iar evenimentul de unsprezece zile chiar aducea un dever consistent la World's Ends. Din păcate, efectul său era neglijabil în timpul celor trei sute cincizeci și patru de zile rămase în calendar. După zece ani, soții Minton au căutat un cumpărător pentru afacerea lor, păstrând drepturile de proprietate asupra clădirii din secolul al șaptesprezecelea din piatră și bușteni pe care o restauraseră, inclusiv ferestrele jivrate de cârciumă, teigheaua din fier forjat, plus odăile de han de la etaj. Anunțul publicat în buletinul de știri al satului – umbrit de cel referitor la spectacolul formației Harlech Youth Brass Band – n-a primit nici un răspuns. Același lucru s-a întâmplat și cu inserarea lui în *The Abergavenny Chronicle*. În van au fost și eforturile distratului agent imobiliar mestecător de gumă, pe nume Ron. Ultima lor tentativă a constat într-un anunț la mica publicitate dat într-o publicație literară cu circulație redusă, iar un exemplar șifonat al acesteia a aterizat cumva pe un peron de gară din Lisabona în 2009, de unde îl ridicase Tooly. Anunțul era: „Librărie de vânzare“.

Când Tooly vizitase locul cu pricina, soții Minton recunoscuseră că afacerea lor mergea în pierdere și că profitul scăzuse an după an de la sosirea lor. Tot ce putuse să spună domnul Minton fusese „Poate ar fi interesant pentru cineva care vrea să citească mult. Cu puțină energie tinerească și celelalte, te-ai putea descurca mai bine decât noi, financiar vorbind. Însă n-o să te îmbogățești“.

Tooly plăti prețul cerut de ei pentru afacere, 25 000 de lire, în care era inclus și stocul de zece mii de volume. Ei urmau să se întorcă la Bristol și căzură de acord ca bruma de chirie pentru magazin să includă și cazarea ei la etaj, pe lângă dreptul de a folosi Fiatul mov și bolborositor.

Pentru Tooly, să devină peste noapte proprietara a mii de cărți fusese un lucru copleșitor. Rafturile înalte umpleau pereții din fața până în spatele librăriei, cu volumele aflate la altitudinea cea mai înaltă nevândute, prăfuite, înclaudate. Pe pereți erau atârinate în ramă: o hartă a lumii din secolul al nouăsprezecelea, o imagine a orașului Constantinopol, o ilustrație de Edward Gorey cu un tâlhar care înșfacă un volum splendid, după ce i-a aruncat proprietarul de pe marginea unei stânci. Textul explicativ era un citat din John Locke:

Cărțile îmi par a fi lucruri pestilențiale, ce-i infectează pe toți cei ce se ocupă cu comerțul lor... într-un mod foarte pervers și brutal. Tipografi, legătorii, negustorii și ceilalți care fac negoț și câștigă de pe urma lor, manifestă în general o minte atât de sucită și de coruptă încât au un mod aparte, doar al lor, de a trata această activitate, și nu se conformează la binele societății și la cinstea generală ce cimentează omenirea.

Rezemată de rafturi se afla o scară pe care Tooly o muta în permanență la Drumeții montane și pe care Fogg – nepricepând gluma ei – o punea mereu înapoi, la Istoria Franței. Ascunse în spatele fiecărui șir se găseau încă tot pe atâtea volume, o librărie ascunsă. Pe podea se aflau cutii nesortate, astfel încât puteai spune că mai degrabă te cățării decât pășei prin acest loc. Iar mocheta cu model oriental era mătuțită cu păr tocit de pisică, ce-i aparținuse odinioară unei demult-răposate și prea-iubite Cleopatra.

Pentru a indica diversele secțiuni, soții Minton atașaseră de rafturi niște cartonașe, cu subiectul cu litere mici și cursive dacă era scris de domnul Minton, sau cu litere de tipar rotofeie și mici desene ilustrative dacă era opera doamnei Minton. Cele mai multe secțiuni erau cele obișnuite: Arbori, Plante, Funghi, Rețete & Mâncare. Altele erau puțin mai deosebite (întotdeauna notate cu scrisul domnului Minton) și includeau Artiști care s-au purtat urât cu soțiile lor; Istorie, Părțile Plicticoase; și Cărți pe care zici că le-ai citit, dar nu le-ai citit.

Nici Tooty nu citise cele mai multe dintre cărțile din prăvălie, dar nici nu zicea că le-ar fi citit. Însă încet-încet se cuibări printre toate aceste volume, ajutată de prezența agreabilă a lui Fogg, care ajutase la magazin încă de pe când era la școală. Familia Minton îl încurajase să părăsească satul și să studieze literatura europeană la universitate. Însă el prefera să se întoarcă mereu cu cappuccino.

De această dată, aduse unul și pentru Tooty, pentru că-i uitase răspunsul. Așezându-se pe scaunul înalt de bar de la tejghea, își trezi la viață computerul cu un clic al mouse-ului, conectându-l la o emisiune BBC Radio 4 al cărei moderator se străduia să-și panicheze ascultătorii în legătură cu lumea modernă, invocând legea lui Moore și teoria norilor și testul Turing și decăderea creierului uman. „Azi, pe orice smartphone“, declara moderatorul, „ai acces la întreaga cunoaștere umană.“

— Le trebuie un dispozitiv care să înregistreze tot ce îți se întâmplă, comentă Fogg, închizând sonorul.

— La ce te referi?

— Ce vreau să spun... ce vreau să spun? A, da: dacă aceste computere progresează în ritmul ăsta, atunci curând – și, ca să fiu brutal de sincer, momentul ăla nu e deloc departe –, cineva va inventa un dispozitiv care să înregistreze tot ce se petrece în viața ta. Ți se implantează în copilărie un cip sau ceva de genul ăsta. Și n-o să-ți mai faci griji că ai uitat o parolă și nici n-o să te mai certți în legătură cu detaliile unei întâmplări. Într-o dispută juridică, nu trebuie decât să-ți scoți cipul de memorie și să îl arăți curții.

— Și, când îmbătrânești, adăugă Tooty, poți să revezi cele mai bune momente.

— O s-o facă în timpul vieții noastre. Ca să fie brutal de sincer, e doar o chestiune de timp. Ori de câte ori făcea vreo afirmație de domeniul evidenței, ca „e doar o chestiune de timp“ (și ce nu e?), o întărea cu completarea „ca să fie brutal de sincer“.

— Și ce se întâmplă cu cipul de memorie după ce mori? întrebă Tooly.

— Îl salvează, zise el. Generațiile viitoare se pot întoarce în trecut ca să-și vadă stră-străbunii făcând diverse chestii și să afle cum erau.

— Cu excepția celor care au trăit înainte de invenție – oameni ca noi. Pentru ei, noi vom fi echivalentul oamenilor preistorici. Nu crezi? Noi o să fim rași de pe fața pământului, aruncați în uitare, alături de furnici și castori, zise Tooly, citând un vers al cărui autor îi scăpa.

Fogg își scărpină țepii blonzi din barbă și ridică privirea spre tavanul din tablă presată, de parcă generații întregi de furnici și de castori s-ar fi uitat de sus la ei, așteptându-i să li se alăture.

— Însă viitorii noștri strănepoți vor putea să ne salveze cumva amintirile, zise el. Oamenii din viitor vor putea, cumva, să se întoarcă și să salveze bucățele deja petrecute.

— Hai că acum spui prostii. Trebuie să te inventariez la SF. Oricum, dacă s-ar stoca undeva fiecare secundă a vieții tale, ar fi mult prea mult. Nimeni n-ar avea timp să treacă în revistă un cip de memorie conținând tot ce s-a întâmplat – ți-ai irosi viața căutând în trecut. Va trebui să renunți și să ai încredere că propriul tău creier păstrează bucățile care merită păstrate. Și ne-am întoarce tot unde suntem și azi.

Tooly dispăru pe culoar, croindu-și drum cu atenție pe lângă cutiile cu surplusul de cărți. Avea un mers aparte, atingând întâi podeaua cu degetele, după care talpa se arcuia încet, pentru a pune călcăiul în siguranță. Când se opri, își întinse tălpile, își îndreptă spatele, lăsă bărbia în jos, o privire scrutătoare ce se încălzi când îi zâmbi, cu ochii licărindu-i primii și buzele nu tocmai dezlipite. Coborî treptele scârțâinde către odaia-cuib, se așeză în balansoar și luă iar în brațe cartea de buzunar despre Anne Boleyn.

— Ce mă întreb, zise Fogg, care venise în urma ei, jucându-se cu creionul registrelui, e dacă pasiunea pentru carnea de cal e una pe care o dobândești în timp sau dacă e ceva moștenit genetic.